

ABONAMENTELE

Pentru Sibiu:

1 lună 85 cr., 1/4 an 2 fl. 50 cr., 1/2 an 5 fl., 1 an 10 fl.
Pentru ducerea la casă cu 15 cr. pe lună mai mult.

Pentru monarhie:

1 lună 1 fl. 20 cr., 1/4 an 3 fl. 50 cr., 1/2 an 7 fl.,
1 an 14 fl.

Pentru România și străinătate:

1/4 an 10 franci, 1/2 an 20 franci, 1 an 40 franci.

Abonamente se fac numai plătindu-se înainte.

TRIBUNA

Apare în fiecare zi de lucru

INSERTIUNILE

Un șir garmond prima-dată 7 cr., a doua-oră 6 cr.
a treia-oră 5 cr., și timbru de 30 cr.

Redacția și administrația: Strada Poplii Nr. 15.
Telefon Nr. 14.

Se prenumără și la poste și la librării.

Epistole nefrancate se refușă. — Manuscripte nu se înapoiază.

Numeri singuratici la 5 cr. se vând la „Tipografia”, soc. pe acțiuni.

Maghiarii și federalismul.

Lumea politică se împietinește tot mai mult cu ideea *federalismului* în Austria. Am arătat de mai multe ori voci amicale acestei idei din partea Nemților, cari în totdeauna l-au combătut. În timpul din urmă au început și Maghiarii a se împrietini cu această idee; ba unii s'au făcut chiar propagatorii federalismului, ceea-ce înseamnă foarte mult.

Cităm la alt loc al ziarului întreg articolul, semnalat deja, pe care *Bartha Miklós* l-a fost publicat în fruntea ziarului *Magyarország* dela 12 Sept. n.

Cam în aceeași direcțiune scrie azi și *Kossuth Ferencz* în „Egyetértés”. Nu ne încredem nici-decum în acești apărători prin surprindere ai federalismului, nu credem mai ales, că ei ar scrie cu *bună credință*. Știm chiar, că ei au gânduri rezervate și că își fac o mare socoteală în favorul maghiarismului. Decât că socoteala lor e foarte greșită, ceea-ce vom arăta altă-dată. Acum ne rezervăm a arăta numai schimbarea de vederi, ce presa maghiară a făcut în cel din urmă timp privitor la *federalism*.

Când contele *Badeni* a început pertractările cu cluburile majorității *autonomiste*, și s'a ivit serios teama de *federalism*, „Pester Lloyd” organ recunoscut al guvernului maghiar, a dat alarma de primejdie și a început a amenința cu *uniunea personală*, crezând că astfel va teroriza pe contele *Badeni*, și-l va reține, de a-se arunca în brațele unei majorități *autonomiste*, cu hotărâte *veleități* (ca se nu folosim un termen mai precis) *federalistice*.

„Noi am spus-o, deja — scria atunci „P. Lloyd” — și o repetăm, că învoala de drept public are ca *condițiune neapărat de lipsă dualismul în forma lui actuală*; el se susține și cade cu această formă. Dacă aceste condiții se nimicesc în Austria, dacă se strică dincolo formațiunea, care corespunde cu ființa de stat *ungar (maghiar) unitar*, atunci încețază de sine comunitatea dintre Ungaria și Austria și *Ungaria se întoarce simplu îndărăt la uniunea personală*”.

Cu o cale „P. Lloyd” apăra strajnic pe Nemții din Austria, susținând că nu se poate trece peste ei „*ca peste niște heloși*”.

Cu un cuvânt „P. L.” nu admitea absolut nici o schimbare în constituțiunea Austriei, care ar lua Nemților rolul de singuri stăpânitori, ce-l au Maghiarii, în Ungaria, — chiar și în cazul când schimbarea s'ar face pe „cale constituțională”, cum e prevăzut în adresa majorității *autonomiste*. Aceasta pentru motivul, că s'ar strica „formațiunea”, care corespunde ființei de stat unitar maghiar; s'ar strica înțelegerea secretă dela 1867, care făcea din Maghiari „stăpânitori” dincolo de Leitha, cu rolul de a fi „*popoare de domni*”, menite de a îngriji de celelalte „*oarde*” de barbari: Cehi, Slovaci, Slovaci, Serbi, Români, Ruteni etc...

Așa era salutat *federalismul* de „P. Lloyd”.

În curând însă, ca și la un *ordin superior* o schimbare hotărâtă s'a operat în presa guvernului unguresc asupra acestui punct. „P. L.” a ajuns să fie desăvâșat de tovarășul său *Neues Pester Journal* ale cărui vederi le-am citat ieri.

Astăzi putem da o probă mai nouă și mai maghiară, și mai oficioasă. Este *Nemzet*, organ oficial, care în nrul dela 14 Sept. scrie următoarele:

Cât timp în Austria sunt garantate esența procedurii constituționale și postulatele dualismului, noi nu avem nici un drept a ne amesteca în aceste împrejurări și a ne întreba că prin ajutorul cărei majorități se creează în Reichsrath-ul austriac legile și se satisface cerințelor constituționalismului. Dacă în Austria nu se

procede liberal și filosoficește corect cu drepturile constituționale și cu puterea majorității, aceasta e o afacere curat internă a Austriacilor.

Ei se se tragă la răspundere între sine, se se certe și se se împacă după plac. Nu este oportun și nici just, ca presa maghiară să se ocupe așa de mult cu detaliurile stărilor parlamentare din Austria, pentru a deduce din acelea la eventualitatea disolvării dualismului.

Noi suntem convinși, că o parte din greutatea austriacă vor dispărea în momentul când factorii hotărâtori din Austria se vor convinga, că Ungaria nu sprijinește procedura lor parlamentară și interpretările cedau ei constituțiunii, c'un cuvânt, că ea ține *strins la dualism*”.

Deși mai blândă în formă, aceasta încă este o desavuare a lui „Pester Lloyd”.

Să vedem acum partea neoficioasă a Ungariei, mai ales opoziția *independentă*. În punctul acesta sunt de remarcat mai ales articolii lui *Bartha Miklós*. Înainte de cel, pe care îl reproducem azi în traducere (vezi articolul: „Despre *federalism*”). *Bartha* a mai scris un articol, tot în „M—g”, în care zicea următoarele:

„Adevăratul izvor al așa numitei crize austriace nu e a se căuta la contele *Badeni*, nici în ordinațiunile privitoare la limbă, ci în *acea libertate constituțională*, care a statornicit pentru Austria transacțiunea dela 1867. Nu e permis a uita, că așa numitele țeri ereditare își au formațiunile lor istorice. Situația, hotarele, obiceiurile, tradițiunile și calitățile de rasă ale lor nu s'au ivit la poruncă mai înaltă, ci sunt și ele produse istorice ale unei evoluțiuni îndelungate, ca la ori-care alt popor. De aci urmează, că fadată-ce li-se dă prilejul spre a se desvolta natural, ele și folosesc numai decât prilejul. Acest prilej li l-au oferit *libertățile constituționale*”.

Federalismul a început să încoalească în momentul când s'a făcut posibil, ca voința poporului să se valideze.

Pentru-că este o lege eternă, ca fiecare popor să se nisească a-și aranja afacerile sale într'un mod, care corespunde individualității sale. Cehul vrea să fie guvernat cehește, Slovaciul slovaceste, Polonul polonește...

Prin urmare năsuințele *federalistice* sunt rezultatul natural al constituțiunii, care a eliberat voința poporului de sub presiunea regimului absolutistice.

Ceea-ce se face acum în Austria se întâmplă după legile năxului dintre cauză și efect. Stăpânirea de veacuri a Nemților dermedați se retrage pas de pas, pentru-că hegemonia lor a fost numai măiestrită. În locul acestei stăpâniri se ridică popoarele mai mici, cari se redau sine-și. Forța adevărilor istorice alungă aci sistemul guvernelor forței brutale”.

Cam în același înțeles scrie și *Kossuth Ferencz*. Într'un prim-articol publicat în *Egyetértés* dela 15 Sept. el zice și următoarele:

„Această situație în Austria nu e altceva decât o desvoltare firească a constituționalismului dela 1867.

Făclia libertății a luminat în adâncul inimei națiunilor, cari dormeau somnul morții. Lumina care provine din această făclie a deschis ochii națiunilor și le-a deșteptat sufletul. Cehii își aduc aminte, că ei au avut oare-când o puternică vreață de stat...”

După aceste poetice figuri *Kossuth Ferencz* ajunge la următoarea concluziune:

„Să nu fim deci îngrijiați de încercările din Austria, pentru-că logica istoriei operează acolo”!

Astfel ni-se prezintă opiniunile maghiare asupra federalismului. Cercurile guvernamentale au lăsat din amenințările lor și încep a se împăca cu soarta, ce li-s'ar crea prin *noul curs* politic, ce se pornește peste Leitha. Cercurile *Kossuthiste* încep deja a se însufleși pentru introducerea federalismului. De aci resună voci așa de frumoase, de

pare că nu ar fi Unguri, cei-ce le întonează.

Vom vedea însă, că moneda frumoasă bătută în oficina companiei „Kossuth et Bartha” își are și ea inversul ei. Despre aceasta în alt articol.

Sibiu, 16 Sept. n.

Legea de naționalități — desconsiderată. E vorba de o nouă încălcare a legii de naționalități. Nu e o noutate cazul, dar e caracteristic, pentru-că s'a întâmplat în *Lugoj*, în centrul celui mai românesc comitat. Eată ce l-se scrie „Gazetei Transilvaniei”:

„În 11 Septembrie st. n. am fost în persoană la judecătoria din *Lugoj* spre a subțerne spre impropoculare o plângere scrisă în limba română. Protocolistul spre marea mea surprindere însă, „mi-a respins o, pe cuvânt că nu-i făcută în limba statului”.

Măhnit fiind de atâta dispreț, și convins de dreptatea cauzei, m'am dus însuși la dl jude regesc, ca să mă conving din însuși rostul dumnealui. Am crezut, că protocolistul fiind un șovinist încarnat face dela el asta fără nici un ordin. Dar m'am înșelat.

Însuși dl jude regesc, *Sokolaj* cu numele, „mi-a declarat, că plângeri scrise în limba română nu se primesc fără numai în limba statului”.

Cum se poate una ca asta, i-am zis eu, în cel mai românesc comitat? Cum rămâne cu articolul de lege 44 din 1868?

La întrebările acestea îmi răspunde: „că judecătoriile acestea sunt instituite de stat, plătite de stat și lucru natural, că limba statului trebuie să se valoreze în ele.”

La astea i-am reflectat: că fiind instituite pentru binele și folosul poporului sau mai bine zis, a tuturor cetățenilor, ce compun statul, și fiind plătite nu dela stat, ci din partea noastră, că doar banii la „Steuer” (perceptorat) dela noi se iau — e drept și just ca și dreptatea să ni-se servească în limba noastră.

Văzând în cele din urmă, că ori-ce încercare de a capacita pe dl jude e zădărnica, am părăsit sala scârbît în inima mea de cele ce le-am auzit și văzut.

Nu pot a nu denunța faptul acesta opiniei publice.

Conferența episcopilor catolici, în cauza autonomiei, convocată pe cum am anunțat pe 17 I. c. a fost amnată pe timp nehotărît. Se vede, că chestiunea autonomiei întâmpină tot mai multe greutăți.

Earăși biserica națională din Macedonia. E curios, că tot din Paris trebuie se înregistrăm știri nouă asupra chestiunii obscure a bisericii române din Macedonia.

Le Temps, într'unul din numerii ultimi scrie ca „ziarele române vorbesc, cu mare satisfacțiune, de bunele dispozițiuni ale Sultanelui față de Românii macedoneni.”

Ele se felicită când pot anunța, că poliția din Constantinople a primit ordinul de a lua toate măsurile, pentru-ca să asigure locuitorilor români celebrarea liturghiei, în limba națională, în biserica ce „și-au inaugurat la Galata.”

Se știe, că prima încercare, în această direcție, era se provoace turburări serioase, acum câteva luni, în Constantinople și poliția a fost nevoită să interzică inaugurarea capelei române.

„Autoritățile turce în Macedonia au primit ordine analoage, în privința populațiunilor cuo-vlahe, din această provincie.”

„Aceste fapte fac pe Românii să sperie, că marea chestiune — a întemeierii unei biserici naționale române în Turcia — nu va întârzia de a obține o soluțiune satisfăcătoare mulțumită bunelor raporturi ce există actualmente între Turcia și România.”

Despre federalism.

— Articol de Bartha Miklós. —

În Austria situația nu se clarifică. Se vede a fi fără de folos ori-ce sfortare spre a liniști elementele și a deștepta în ele sentimentul de afinitate chemică. Este fără de folos chiar și amenințarea când cu absolutismul, când cu fantome imaginare ale uniunii personale.

Nici Germanii, nici Slavii nu slăbesc din ură. Lupta decurge cu ochii închiși. Deja nu mai ved „interesele de stat mai înalte” și nu fac amintire despre tradițiile patriotismului austriac. Ear' noi asistăm ca martori la o formațiune interesantă. Vedem, cum se rup una câte una legăturile spirituale dintre diferitele naționalități. Azi se rupe o legătură în Praga, mâine în Graz, poimâne în Brünn. Mănunchiul se desface în fire și firele eliberate se adună în mănunchiuri nouă, mai mărunte.

Conceptul unității, care mult timp le-a plăcut celor din Viena, deja nu numai se clătină, dar' a și perit din conștiința popoarelor. Unitatea există încă în aparițiuni externe, dar' nici un popor nu voeste să jertfească din individualitatea sa în desvoltare, atâta, cât este neîncunjurat de lipsă pentru susținerea comunității de stat.

Sub influința ideilor timpului modern, peștera, în care au fost vîrșite popoarele prin politica dinastică de interes, a primit spărturi. Prin spărturile aceste, elementele înrudite erump cu o putere, ce nu se poate împedea, ca să-și facă pentru națiunea lor cuiburi familiare mărunte, dar' moi. Aceasta este o roire spirituală din coșnița veche în un nou locaș, care nu se poate nici împedea, nise a i-se da altă direcțiune.

Ar fi pagubă a turbura acest curent prin amestecuri neoportune. Undele apei curgătoare se pot stavili prin iazuri măiestrite.

Dar' numai până când apa se ridică la nivelul iazului. Atunci trece peste el și cade cu sgomot sêlbatic. Cu cât mai mult gatul a liniștit cursul, cu atât mai repede va fi el prin cădere. Așadar' înaintarea nu numai că n'a fost ținută locului, dar' nici nu a fost domolită. Desvoltarea merge înainte pe calea sa și e mare noroc, dacă nu sdrobește totul, când trece peste gat.

Nici n'ar fi înțelepciune politică a-i pune în cale zăgăzuri măiestrite. Căci din punctul de vedere al intereselor popoarelor, Austria unitară nu a prea avut drept de existență. Gruparea țărilor, deosebite prin poziție, locuitori și interese speciale, s'a putut motiva numai din punctul de vedere al politicii familiare. Acum nu se poate întrebuința nici acest motiv.

Acum, cu transformarea relațiunilor etnografice, interesele dinastice s'au contopit cu interesele popoarelor.

Acești doi factori crează împreună legile și prin obligamentul militar general ostirile vechi, familiare și cari stăteau în soldă, au fost schimbate în ostiri popoare, cari au scopul și datorința de a apăra *deopotrivă* tronul și popoarele. Mai înainte tronul era puternic, dacă subtrăgea tot mai multă putere dela popor și o concentra în jurul său. Acum puterea tronului crește în măsura, în care poporul e în stare a-și desvolta forța sa internă.

Nutrementul principal al furnicilor este mēzga, care o produce prin asudare niște vermuleți. Când odrasla pomului începe a se vesteji, din cauză că vermuleții i-au supt sucurile: furnica înțeleaptă mută vermuleții pe o nouă odraslă, bogată în sucuri. Astfel furnica face de vermele ajunge la nutrement nou și ia mēzga mai multă.

În timpul de acum nu este de lipsă altceva, decât ca în casele domnitoare să este instinctul de viață al furnice. Se nu împedea, ba să ajute chiar pe vermele, ce asudă, spre a câștiga cele de lipsă pentru traiu.

Când a fost lipsă, ca se se subtragă dela popor puterea, ca tronul să se întărească: atunci a fost de lipsă și a unifica Austria. Dar' acum, când puterea poporului este și puterea tronului, trebuie a se nise, ca poporul să ajungă la putere. Odrasla veche se vestejește. Trebuie mutat vermulețul pe o nouă odraslă; această nouă odraslă e federalismul.

Pentru-ce nu a intrat poporul maghiar în Reichsrath? Pentru-că „și-a temut individualitatea statului. Dar' ceea-ce pentru noi e rău, nu e bun nici pentru alții. Împreunarea (în cazul acesta) e: paralizare. Contopirea e: nimicire. Dar' neatrănarea e: consolidare și întărire.

Dacă se află împreunate aceste rase deosebite: se slăbesc, pentru-că se mănă una pe alta. Dacă sunt separate: se întăresc, căci nu se luptă, ci emulează.

Acum, când însușirile lor genetice nu pot fi satisfăcute din pricina centralizării, ele gravitează în dreapta și în stânga. Slavii trag cu ochiul încoace, Nemții încolo. Voesc să scape din peștera comună și pentru aceea trag în toate părțile. Din pricina, că nu se simt bine în Austria, se doresc altundeva. Dacă niseuștele și aspirațiunile lor de naționalitate vor fi satisfăcute: se dau la muncă zilnică și pacea e restabilă.

Poporul îndestul este soldat mai bun și cetățean mai credincios. Așadar' e mai tare în războiu și mai sigur în vreme de pace. Țerile consolidate prin o desvoltare liberă vor face tare și puternic statul federalist.

Idea națională s'a prefăcut în conștiință de rasă. Cu aceasta trebuie se ne tragem serios seama. Acest june puternic nu se poate pune în arest, nici sub masă, ca un băiețel, ce plânge. Aceasta are deja pretensiuni foarte serioase.

Prin împlinirea acestor pretensiuni monarhia Habsburgilor intră într'un nou curs al istoriei universale. Ea va deveni centrul, sprijinul și promotorul vieții libere a micilor neamuri.

(Tradus din „Magyarország” dela 12 Sept.)

Din Macedonia.

Lupta pentru limbă.

— Date din istoria Mețovei. —

III.

Mețova, 28 Aug. v. 1897.

Când celebrul Casacovici auzi rezultatul și răspunsul patrioților sei se tristă și această mahnire îi causă moartea. El lăsa prin testament toate bunurile pentru școale românești, ale căror interese servesc la întreținerea unei astfel de școale, într'un tîrguleț din Macedonia numit *Gopeși*, în local Mețovei. Mețova fu deci lipsită de o școală națională până în 1890.

Dar' școala greacă ce a produs până în această epocă? Aboulat nimic, nici un scriitor, nici o scriere demnă de critică și elogii, și printre toate acestea nu pot cita decât numai câteva scrieri ale dlui *Triandafil* Barța intitulată: „*Anamnis* Filopantof”, tipărită la Paris, Imp. Ad. Laine, I. Havard rue Jacob 56 anul 1861 și o altă scriere intitulată: „*Coloniile române în Grecia*”, tipărită la București Imp. N. Rădulescu 1878. În afară de aceste două scrieri se menționează câteva scrieri literare compuse de *Vardaca* și găsite într'o carte intitulată: „*Legende pentru sîrbători solenele de Nicefor Kalisti*”, tipărite la Viena la Marcu Paliu 1797, carte în care prefața și un vers, ce o însoțește, sînt compuse de compatriotul meu *Dimitrie Vardaca*. Putem cita și un alt scriitor, *Trifon*, ale cărui scrieri sînt pierdute.

În timpul când scriu acest capitol, nici un Mețovitean nu publică nimic, deși un profesor anume *Sterea Dimitriți* compuse și compune câteva discursuri ce le pronunță în zilele când se fac slujba în memoria vre-unui om mort sau când se face Te-Deum în memoria mari'or donatori, în Dumineca Sfîntului Teodor; câteva din aceste discursuri fură publicate în jurnalele grecești din Alexandria.* Un alt

*) Alexandria, mare oraș comercial în Egipt și port de prima ordine pe Marea-Mediterană, acolo se duc mulți Mețoviti negustori și meseriași, ca să-și câștige pînăa zilnică.

profesor, care ar putea promite mult, este un tânăr anume *George Psaravasilis*, dar neputând continua mai departe cu studiile și fiind restrâns de eforturi nu poate face ceea ce voeste. Pot citi încă pe un altul *Vasile Talabacu*, care compuse poezii populare, satirizând caracterul eforturilor clerului și al altor notabili. Cea mai mare parte din satirele și poeziile sale sunt în dialectul valach. La fine voi citi câteva precum și niște cântece populare în limba valachă.

Eată deci letargia, în care se găsește cultura științelor la Mețova și aceasta din cauză, că cei-ce frecventează școala greacă perd timpul lor cu învățarea gramaticii grecești și a autorilor vechi, fără să se poată exprima cu ușurință, de oare-ce nu cunosc limba, nefiind obișnuiți, decât numai cu cea valachă. Din fericire, dela 1890 există o *școală națională*, dar câte eforturi, câte persecuțiuni trebuie să sufere sfânta noastră cauză, de oare-ce acei-ce trimiseră copii lor la școala noastră fură atacați de toți; mai bine să citez câteva exemple spre a arăta armele cu care se serviau Grecii. Cei dintâii Români cari trimiseră copii lor la școala valachă fură: *Topi* și *Belibaș* și alții, ai căror copii nu continuă regulat ca ceilalți doi, cari acum se găsesc la Bitolia promițând mult, astfel că odată vor ridica numele lor, figurând pe paginile istorice. Însă ținta noastră este să examinăm suferințele părinților și nu să urmărim viitorul lor.

Chirgo Topi, fratele elevului Spiro Imi murturiș el însuși de câte-ori a fost amenințat. Și de cine? De un negat italian, pe care îl vom vedea de mai multe-ori pe paginile acestei scrieri, anume *Sterca Guianopol* și fratele său Mihalache, dragomanul consulatului italian din Iania.

Odată suszusul român se duse la Iamina pentru afaceri și fu invitat să se ducă în casa lui Michail Guianopol, acolo fu dojenit că lăsa se fratele său în școala română; zicând încă că face rău ascultând cuvintele *Propagandiștilor*, cum întitulează Grecii pe toți aceia care luptă pentru limba lor.

Românul îi răspunde cu mândrie: Făcă Dumnezeu ce voeste; el și cu toată familia lui este *Valachă* și nu admite altă opinie decât conștiința sa, care îi dictează să nu renege națiunea sa, nici să blasfeme limba sa. A spus că chiar el, de i-ăr fi permis etatea, ar fi putut intra în școale române, și că nici odată fratele său nu va părăsi școala națională. Atunci M. Guianopol, infuriat îi zise, că va suferi multe și căindu-se va fi prea târziu, după-ce va căde în mâinile fratelui său Satrapul de Sterea. Românul ridică capul și îi zise, că este gata să braveze totul și astfel părăsi acest cuib îmbuibat de grecism și acești oameni ambițioși și orgolioși, care induși de fanatism și avarie neagă originea lor și mai ales acestia cari sânt din Italia, *leagănul nostru părintesc*, ei cari în loc să devie apărătorii noștri. Dumnezeu îi va pedepsi pentru conduita lor.

Muma celuilalt elev *Belibaș*, fu amenințată de eforturi, și mai ales de unchiul femeii lui *Guianopol*, reșosatul Michail Adamidi. Acesta întâlni pe susamintita și îi zise cu ironie și groază, că face rău lăsând pe fiul să se ducă la școala română și că să-l împedece. Dar femeia îi răspunde, că copilul nu o ascultă și că se duce din voea lui proprie, fără să o întrebe și că nu poate să-l oprească. Efortul atunci îi zise să vadă bine ceea ce face, ca să nu peară favorul dictatorului de Guianopol și mila lor. Dar toate fură înzădar, că copilul continuă, și într-o zi

mama lui se va bucura de fructele diligenței lui. Copiii doresc prea mult să urmeze în școalele noastre, și următorul exemplu va demonstra evident aceasta. Un elev din gimnasiul grecesc *Gheorghe Colofori*, văzând că cei cari continuă studiile în școalele valahe își formează o carieră, el însuși se decise să participe cu ardore și fără întârziere 'mi-se adresa ca să-l trimit la Iania. Îl și trimisei îndată, însă unchiul sau Achileia Mihut, auzind de aceasta îmi zise mii de cuvinte, adevă că i-am înșelat nepotul și fără să se gândească ceea ce face trimite un emisar, care reuși să ia pe copil. Zelul copilului se mări și din nou 'mi-se adresa, atunci luai deciziunea ca să-l trimit la Monastir (Bitolia) ceea ce făcui, dar fu oprit într'un sat vecin, *Turia* (Cranie) de un curier trimis de unchiul sau A. Mihut. Copilul rămase ignorant și căzu în corupțiune, consecința sfaturilor date de Grecomanii, cari ca să-și satisfacă ambițiunea lor, distrugând viitorul tinerimii, lăsându-o în ignoranță, ceea ce le convine. Toate acestea și altele au fost publicate în diferite jurnale și voi citi un articol publicat în *Revue d'Orient* pag. 410 din 5/17 Dec. 1893 cu titlul: *Tiraillements. Greco-Valaque en Macedoine*.

(Va urma.)

Politică de „csárdás“.

— Dedicăție csárdás-istilor noștri. —

Bihor, Aug. 1897.

Csárdás! Începând din iarnă acest cuvânt a fost tipărit de atâtea-ori în „Tribuna“. E un dans de ale cărui tacte picioarele Ungurilor nu se pot lipsi. Temperamentul neastâmpărat, vehement, explosiv, care însă la primul duș se face paif, dar numai pentru-ca în următorul moment se te surprindă earăși cu o explozie, pretinde tacte rupte, pițigate și dese. Trebuie tot des o sleire a puterilor, o enervare a organismului pentru de a opri pe câteva momente acea fermentare fără de astâmpăr. E un pojar de sânge ce se ațită mereu și ale lui ațtări ar distruge organismul de nu ar fi ce se le mai ciunte. E pentru Unguri acest dans de o primordială necesitate igienică și nu s'a putut ca ei să nu-l învețe. Slovaciile reclamă „csárdásul“ pentru sine, ca un dans național al lor. Am cetit așa ceva. Cred însă, că deși vor fi aceleași balansări, aceeași cadență, Slovaciile blăjini nu își vor purta picioarele în același tempo pițigat al Ungurilor.

„Tribuna“, mai ales începând de astă-iarnă a revenit de atâtea-ori asupra acestui dans. „Tribuna“ se preocupă atât de mult de violența mișcărilor lui și de urmările prea puțin potrivite pentru salon al acestor mișcări? „Tribuna“ a atăcat csárdásul și i-a pus gând, să ne ferească de el la toate ocaziile. În luptele noastre pentru existența națională și pentru drepturi estetice pretercerilor noastre, curățenia atmosferei saloanelor noastre și pericoul ce vine prin csárdás o preocupă atât de mult? Ori doar „Tribuna“ nu are material?

A fost ear' un csárdás în Sălagiu, în Bihor s'a înghiebat o petrecere, ale cărei bilete de invitare vor fi amintite în veacurile viitoare ca o curiozitate caracteristică pentru stările bihorene la sfârșitul veacului al XIX-lea. ... Dar Tribuna își va fi slăit ori-ce alt material?

Cu mutrele grozav de serioase, cu vocile indignate întreabăjunii domni: Dar' când contele Bathányi își pune la dispoziție castelul ear' domnul fișpan și cu toți cei-ce sânt

scriși după el, domni coala știi, de să nu cu tezi nici să privești la ei, să îndură să-și pună numele în cumpănă pentru o biată biserică română! Când ei își imbie o binefacere, când își tind mână de ajutor tu să le întorci spațiile respingând-o îndrjit? Și când ei să îndură a să coborî până la noi și a ne ridica până la ei, noi să ne ferim de ei cu îndrjire? Când cei-ce mai deunăzi aveau putere să-și lege caii la altarele bisericilor noastre și călărau dintr'un sat într'altul pe umerii preoților noștri, astăzi ne îmbrățișează binevoitori și să pună alături cu preoții noștri să ne ridice biserici: noi cei-ce eram nu mai eri atât de urgisiți, să ne dușmănim? E aceasta îndrjire urmarea tristă a veacurilor lungi de o viață urgisită, de care însă trebuie să ne desbrăcăm, pentru de a ne învrednici de ajutorul altora, prin care ne vom ridica mai mult decât prin sârăcia noastră.

Cine vorbește? E vorba de deputatul Goldiș și a celor-ce îi sânt scriși alături. E vocea înțeleptilor Bihorului. Să nu ne pună în uimire. E o specialitate de români, a cărui fire și filosofie nu ori-cine va ști să o înțeleagă. Acești oameni neobiciinuiți de a avea o voință a lor, de a-și forma o convingere totdeauna sub impresia privirilor poruncitoare ale altora, fascinați de prietiniilor binevoitoare, necunosători de altă lume, de alți oameni, înconjuși numai de semenii lor, în creerii lor stăpânește gândirea ce au moștenit-o dela părinți și ale lor suflete sânt prea impotente pentru de a-și pune de sine înțrebarea, că e acea gândire sănătoasă, ori nu? și prea leneoasă pentru de a judeca asupra acestei întrebări. Indivizi lipsiți de cel mai nobil caracter al individualității, de conștiința acestei individualități deosebite și neatrătoare de ori-ce altă individualitate.

Să ne pună în uimire, că ei vorbesc astfel!

Dar' să știe domni, că nu îndrjirea, nu govinismul ne face să condamnăm aceasta prietinie și acestea ajutoare.

E altceva. E, că este ceva în dosul acestei prietinii. *Timeo Danaos et dona ferentes*.

Astă-iarnă Ungurii din Oradea-mare se pregătesc ca cei mai de frunte și cât de mulți dintre ei să iee parte la concertul tinerimii române. Oare numai pentru ochii cutărui, sau cutărui tiner? Acum earăși la Bratec. I-a prins oare așa dintr'odată atât dor și dragoste pentru noi? Noi nu credem acestei prieteni. Fețele senine, ce ni-se arată ascund alte gânduri.

Națiunea română e ștearsă de pe acest pământ, unde ea să știe moștenă de a doua mie de veacuri. Poruncile ministrului spun, că legile terii nu cunosc decât o națiune în aceste țeară. Ministrul spune, că legile acestor țeri conțin decretarea neexistenței noastre. Și unde Ungurii sânt trei înși laolaltă, ei cântă: Tot omul să fie om și Maghiar. Și Ungurii să simțesc ca adevărat astfel în această țeară și cum noi nu am mai fi aici de mult, ear' de se împedecă une-ori de noi, ei grăbesc a executa sentența neexistenței noastre; pentru-că până-ce sânt elemente heterogene în stat, ele gravitează în afară și periclită existența statului! Pentru acest motiv „Pereant Valachi“ și grozava sentență e executată pe toate căile și cu toate mijloacele în războiu fățș și prin campanii patinice. De o parte ne isbesc, de alta ne string în brațe, ca să nu ne putem apăra. Luptă fățș și deschisă în contra noastră și luptă ascunsă sub haina păcii. Luptă fățș

în contra drepturilor noastre, luptă ascunsă în contra vieții noastre sociale, luptă pe moarte pe vicață în contra existenței noastre. Ori este cineva în stare să creadă, că cei-ce ne închid școlile pentru-ca să ne stingă, ne vor deschide saloanele pentru-ca să ne ridice? Ori înțelepciune e, ca cei-ce prin intrigă și silă scot pe preoții noștri dela altarele lor, să vor pune de altă parte alături de aceiași preoți să le ridice altare? Domnilor dela Oradea-mare și Bratec! Nu vă pare că aceasta prietinie ascunde alte gânduri? Nu aveți putere de a recunoaște aceleași scopuri? Ori Beiușul nu vă este destul de aproape? Și din celea multe casuri să-l luăm pe acel despre care s'a ridicat vorbă și în parlamentul maghiar: Leta - mare nu vă este destul de aproape?

Eată ce ni-se pare despre dragostea prietiniilor domnilor voastre. Eată de ce nu vrem prietinia lor.

Dar' dacă domniile voastre puteți să primiți prietinia ce vi-se imbie, noi nici-odată! Domniile voastre strigeți cu prietinie mâna, ce vă palmuște și ați mai cere încă să o strîngem și noi?

Și apoi noi știm că sântem o națiune. Știm că individualitatea noastră conține alte caractere etnice decât cele ale individualității lor. Și știm că dacă ne atacă cineva în naționalitatea noastră, datori sântem a ne apăra după puteri, ear' nu a ne tiri în genunchi. Și dacă ne știm ființe omenești libere de a dispune asupra eului nostru, ne pare mai nevrednic decât ori-ce altă nevrednicie, ca să nu avem un cuvânt pentru acei-ce fără de a ne întreba, voi să atace individualitatea noastră și să o altereze chiar în fundul ei.

Ori-ce individualitate întruște trei categorii ale caracterelor: caracterele genului, ale speciei și cele ale individualității sale deosebite. Lipsind ori-care categorie, vom avea de a face sau cu o individualitate intermediară, sau cu un monstru. Cu cât stăm mai jos pe scara individualităților, cu atât indivizii intermediari și cei desfigurați, monștrii, sânt mai deși. Cu cât ne ridicăm mai sus, acestea formațiuni transitorii și anormale vor fi mai rari. Și cu cât avem de a face cu individualități mai superioare, cu atât sânt genurile mai concise, speciile mai precis delimitate și deosebirile individuale mai fin pronunțate. Mi-se va scusa, că vreau să crăt puțin spațiu lăsând exemplele ce ar fi potrivite pentru ilustrarea și explicarea celor de mai sus. Să se încerce însă o revistă scurtă asupra deosebitelor grade ale vieții organice și ale celei animalice. Dar' nu. Va fi de ajuns o săptămână între națiunile culte între triburile sălbatice.

Dar' omul și încă după atâtea veacuri de înaintare nencetată — nu e oare cel mai superior individ? Și când caracterele deosebirii specifice și individuale nu sânt numai: lungimea cozii și a coarnelor, numărul unghilor și culoarea părului, ci mai sânt și calitățile spiritului, — superlativul a tot ce poate să încapă într'un organism material, — oare nu între oameni va trebui să aflăm individualități celea mai clar cristalizate? Și națiunile, cele mai înalte specii, vor fi oare mai puțin precis delimitate, decât ale specii mai inferioare? Și indivizii acestor specii cari au așadar individualitatea atât de pronunțată și cristalizată, să se poată lipsi atât de ușor de aceasta individualitate?

(Va urma.)

REVISTA PRESEI.

Presa română.

Gazeta Transilvaniei (nr. 195) face combinații în ajunul intrării reichsraului din Viena, constatând, că noua sesiune / va fi una dintre cele mai viroase, într-un cât nici o partidă nu va ceda, ba obstrucționistii germanii pun în vedere o luptă și mai violentă.

*

Dreptatea (nr. 191) tratează despre „înfrinarea Românilor“ vestită de Perczel.

„Poziția ce o luăm încă de pe acum față cu prevestitele măsuri, credem că nu poate fi alta, decât calmă și predomnită de o judecată matură încheie „Dreptatea“.

CRONICĂ

Sibiin, 16 Sept. n. 1897.

Universitară română la Budapesta. E deja un an de când porțile universității din Budapesta, secția de medicină și filosofie, stau deschise și pe seama femeilor. La medicina s'au înscris anul trecut 4 domnișoare. Pe lângă acestea s'au mai înscris în semestrul acesta trei, între cari și o Română, d-șoara *Valeria Curtușiu*, fiica dlui avocat Curtușiu din Arad. D-șoara Curtușiu a luat bacalaureatul în 1894, la liceul din *Kecskemet*, și cu permisiie ministerială a studiat la academia iuridică de acolo două semestre. D-sa e prima universitară română la noi. Vivant sequentes!

*

Ungurii despre br. Urs. Epileptica foaie șovinistă *Hasznok*, care foarte adesea pătimeste de violente spasmoduri patriotice, înregistrând știrea morții baronului Urs, îl numește „colonel daco-român, care la 1848 a condus oardele valahe contra honvezilor“.

Odată, când epilepticii dela *Hazánk* au îndrăsnit a numi pe eroii noștri din 1848 „bandiți și tâlbări“, noi i-am tiimbrat de *infați și mizeri*. Dar' n'au răspuns nimic, ci au înghițit. Acum ce să le mai zicem? recunoaș doar' înșiși — în tăcere!

*

Distins pentru conferențe filoromâne. Cunoscutul conferențiar filoromân, dl *Iules Brun*, din București, a fiut la Paris o serie de frumoase conferențe despre Români. În considerarea valorii acestor conferențe, ministrul francez de instrucție a numit pe dl Brun oficer al instrucției publice. Totodată guvernul francez l'a însărcinat cu o misiune în Sârbia și Bulgaria.

*

Congresul studenților din România. Aflăm, că universitarii din România vor pleca la congresul lor din Tirgu-Jiu azi seară. Studenții din București se vor întâlni cu cei din Iași la Chitila, de unde vor porni împreună la Tg. Jiu. Congresul se va ține deci în zilele de Vineri, Sâmbătă, Duminică și Luni.

*

Adunările de control ale armatei o. și reg. vor avea loc în următoarele locuri și zile: *Săliște* în 17 Oct., *Sibiin* (cere) 18 și 21 Oct., *Sibiin* (oraș) 22 Oct., *Bran* 17 și 18 Oct., *Călnic* 20 Oct., *Sericaia* 22 și 23 Oct., *Făgăraș* 25 și 26 Oct., *Arpașul-inferior* 28 și 29 Oct., *Ocnă-Sibiinului* 31 Oct., *Nocrich* 16 Oct., *Agnita* 18 Oct., *Șeica-mare* 20 Oct., *Sighișoara* (cere.) 22 și 23 Oct., *Sighișoara* (oraș) 24 Oct., *Medias* 26 Oct., *Cohalm* 28 Oct., *Cincul-mare* 30 Oct. Sibiin, la 8 Septembrie 1897.

Magistratul.

*

Hymen. D-șoara *Lucreția Calefariu*, fiica dlui Dr. Calefariu din Săliște, și dl *Ilie Pop*, teolog absolut și preot ales la Ludoș, fidanțați.

*

puri organice. Unul din avantajile acestei facultăți este de a nu obliga ființele să nască ca copii în sinul unei mame. Se nasc, nu copii, ci în plină adolescență. Acolo trăesc acum Rafael și Stella. Întăia treaptă dela pământ, Martie le dă un dulce adăpost. E o lume puțin deosebită de a noastră, dar' mai înaintată în progres, și locuind într'un chip cu atât mai plăcut, cu cât nu e supusă la intemperiiile, furtunile și virtejurile atmosferice, care agită perpetuu planeta noastră și ne distribuesc atât de violente contraste de climate și de sezoane.

Aerul rămâne acolo mai totdeauna curat și fără nouri. Atmosfera e hrănitoare. Acolo ființele se succed ca și aici, dar' anii trec aproape de două-ori mai încet și condițiunile generale de viață sânt mai dulci și mai generoase.

Câte odată ei contemplant de acolo planeta noastră, strălucitoare stea de seară, urmând încet pe cer soarele după asfințit. Își aduc aminte că au trăit acolo, dar' nu regretă că s'au depărtat. Corpul lor pământesc nu era decât un veșmânt, pe care l-au părăsit. Ei simt, ei știu că viața e eternă, și că lumile sânt treptele acestei existențe fără sfârșit, a căreia varietate e infinită ca eternitatea însăși.

Rosmarin.

FOIȚA „TRIBUNEI“.

STELLA

de

Camille Flammarion.

(Urmare și fine.)

„Și sufletele circulă dela o lume la alta ca niște curente, însoțindu-l universul. Fără ele, lumile ar fi neînsuflete. Forțele psihice, ca și forțele fizice, cutrieră aceste distanțe, care nu sânt ceea-ce ni-se par a fi.

„Eată marea unitate fizică și psihică. Privește calea lactee: toate stelele se ating. E universul sideral văzut de departe.

„Poetul a zis-o:

Lumile în timpul nopții, ce voi o numiți azur, Una alteia și aruncă suflete, în alergare.

Și:

Mormintele sânt găuri, spărturi în cimitir Pe unde cad într'una grăunțe într'un câmp trist, Virtejuri înfricate de suflete născând.

„Acest câmp trist e noaptea. Sufletele nu fac decât să o traverseze pentru a trece dela o lume la alta. Aceste lumi sânt atomi ai corpului universului. Avem sub ochii noștri o mare unitate viețuitoare.

— Și ce e moartea.

— Moartea este poarta, prin care sufletul ajunge la menirea sa. Ai văzut tu vre-

odată un mort? Ce nespun suris pe această față în repaos! Nu e numai curmarea suferințelor agoniei, nu e numai odihna mușchilor și a nervilor, cum spun medicii. E ceva mai mult, o expresiune de ușurare de viață, de satisfacțiune intimă, de dispreț pentru materie, de o stare transcendentă care rămâne pe față îndată după plecarea sufletului.

„Sburând, el a întrevăzut deja lumina eterată. E o impresiune asemănătoare aceleia, pe care aeronautul o încearcă în balon, când ajunge de-asupra nouriilor: el iese din posomorât, din greu, din noroiis, și găsindu-se deodată într'o lumină îmbătătoare resimte o bucurie pătrunzătoare, care-l umple de fericire. El n'ar voi să ne mai scoboare. Astfel, și mai liber încă, străluceste sufletul la eșirea din viață. Într'o clipă, el a văzut lumina și impresiunea rămâne lung timp pe față neînsufletită, în timp ce doliul și lacrimile înconjoară defunctul de un aparat funebru.

„Viața e ca un vis. Realitățile ce credem că le vedem în jurul nostru nu sânt decât aparente mincinoase: astronomia, fizica și chemia o dovedesc. În timpul vieții, noi nu avem cunoștință de existențele noastre anterioare, după-cum în vis nu ne aducem aminte de visurile noastre precedente. Dar' ieșind din viață, noi sântem degajați de vârlul senzual și ne aducem aminte de trecut“.

Astronomul se opri, contemplant în tăcere această măreță noapte înstelată. Apoi întorcându-se deodată către tovarășa lui:

— Uite! zise el, am uitat să-ți spun că mâne seară este o strălucită seară la Casino de Lanchon. Comedia franceză va juca aci o excelentă piesă. E o ocazie foarte rară. Vrei să mergi?

— Rafael! îi răspunde ea, acoperindu-i gura cu mâna, nu-ți bate joc de femeia ta, nu-i așa? Tu-mi vorbești de teatrul oamenilor, când noi avem pe aceasta înaintea noastră!

Rafael și Stella fac un voiaj în munți. Ei își petrec noaptea pe un pisc înalt, dar' sânt învăluiți de flacăra fină a unei comete. Și ei mor amândoi împreună. Sufletele părăsesc corpurile lor.

Țărâna rămâne pământului. Sufletul se întoarce la cer.

În timp ce apoteoza aeriană ilumina muntele și natura întreagă promise din trecearea meteorului o surexcitare electrică, care părea că o aprinde, Rafael și Stella s'au simțit murind într'o repede nimicire.

Dar' sufletele lor supraviețuiseră și aburaseră, purtate în spațiu cu cometa, care, atingând de abia gloatul nostru cu aripa ei, își continuă cursul ceresc spre constelațiuni.

Plutind ca două paseri deasupra virfurilor munților și încă mai intim apropiate, îmbrățșate într'o păreche nedespărtibilă, ele par că dorm, că visează, întinse pe noul luminos care se ridică spre cerul sideral.

Rafael se deșteaptă cel dintâiu și văzu că ține pe Stella în brațe. Ei aveau un corp

asemănător corpului terestru, dar' inponderabil, substanță electrică, corp fluidic astral de care spiritul e atârnat și care, pe timpul vieții terestre, servește drept unione între spiritul pur și organismul material.

Stella se deșteaptă, surizând în atmosfera care o înconjură, inconștientă de schimbarea ce a suferit. Nici unul nu știa, de altminterlea, că o cometa îi luase cu ea. După-cum în panerul aerostatlui noi voiajăm cu înțelea vântului, simțindu-ne cu desăvârșire imobili, tot astfel vitezașborului lor ceresc le rămâne necunoscută și ei să credeau întinși cu voluptate în imobilitatea unui vis etern.

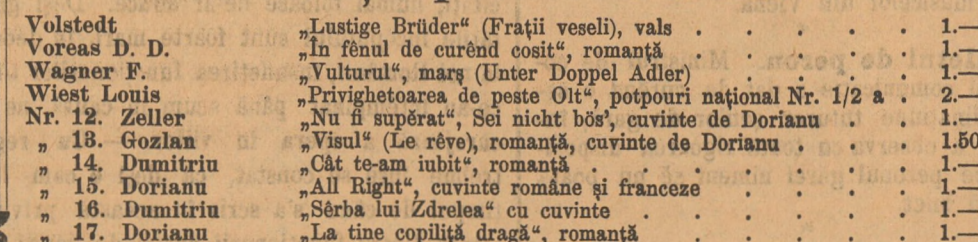
Astrul cometar, a căruia coamă învâluise o clipă pământul, se îndepărtă repede de globul nostru și se îndreptă spre vecina noastră planeta Martie.

Se întemplă că prin combinațiile mișcărilor cerești astrul vaporos înconjură pe Martie, cum înconjurase pământul, și nu fără surprisă cei doi iubii văzură apropiindu-se de ei o lume, care nu mai era a noastră: vaste câmpii ruginii, linii mari de verdeață, canale neenumerate, locuințe aierene, ființe ușoare sburând în aer.

Ei s'au simțit scoborându-se de acolo încetșor, ca stelele căzătoare, ce par une-ori așa de incetenele și aluneacă lăsând în atmosferă un fum luminos aproape imobil.

Corpul astral are proprietatea, asupra oare-cărui lumi, de a condensa fluidele din atmosferă și de a constitui cu ele nouă cor-

Proprietar: Pentru „Tipografia”, societate pe
acțiuni: V. H. Dressnandt.

Pentru tipar responsabil: Iosif Marschall.